אילעא וטוביה. עדי הלוזה היו קרובין אל הערב: **מתני'** לפני אותו בית דין. שנתחייב בו: אין סותרין. לחזור ולישא וליתן אולי יזכה: אילו היינו. דימיס שסנהדרין דנו דיני נפשות לא נהרג בה אדם כדמפרש בגמרא שבדקו[מ] את העדים בדבר שלא ידעו להשיב: אף. אם היו עושים כן היו מרבין שופכי דמים שלא ירצו מב"ד: **גמ'** מפני זכותה של ארץ ישראל. אולי תועיל למצוא לו פתח של זכות: מה ת"ל בשעריך. שופטים ושוטרים תתן לך וגו': אתה מושיב בו'. אתה חייב להושיב בכל פלך ופלך בו' פלך הפרכיא: אם תמצא לומר שלם הרג. שיאמרו בדקנוהו לאחר מיתתו מכל שמונה עשרה טריפות: **ראיתם כמכחול בשפופרת.** ואין עדים מסתכלין בכך שפופרת קנה חלול שנותנין בו כחול לכחול עיניים מכחול הוא קיסם דק שבו נוטלין הצבע מתוך הקנה: ורבנן. דמחייבי מיתה על הערוה היכי דייני בחיזו עדות הם הורגים הואיל ולאו הכי בדקי: משיראו כמנאפים. משינהגו עניין ניאוף שבוכין בקירוב בשר ונוהגים כדרך תשמיש:

הדרן עלך ביצד העדים

היה מעגל במעגילה. טחין היו גגותיהן בטיט והגגות לא היו משופעין אבל הטיט משפעין מעט כדי שיזובו המים וטחין אותן בחתיכת עץ עבה וחלקה ובה בית יד ודוחפה לצד השיפוע וחוזר ומושכה אליו וחוזר ודוחפה (לצד) והטיט מתמרח ומחליק ובדחיפתו קורהו מעגל ובמשיכתו קורהו מושך ושם העץ מעגילה: היה משלשל חבית. מן הגג: היה יורד. ההורג בסולם ונפל מן הסולם והרג בגופו את חבירו גולה לכל הני דרך ירידה מינהו וגבי גלות דרך ירידה בעינן כדמפרש בגמרא ויפל עליו: אבל היה מושך. ונשמטה מעגילה מידו ונפלה:

גמ'

אילעא וטוביה קריביה דערבא הוה[מא] (מב) סבר רב פפא למימר גבי לוה ומלוה רחיקי נינהו א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא [א]אי לית ליה[ב] ללוה לאו בתר ערבא אזיל מלוה: **מתני'** [ב]מי שנגמר דינו וברח ובא לפני אותו ב"ד אין סותרין את דינו [ג] כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו מעידים אנו באיש פלוני שנגמר דינו בב"ד של פלוני ופלוני ופלוני עדיו הרי זה יהרג [ד]סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ [ד]סנהדרין ההורגת אחד בשבוע נקראת חובלנית רבי אליעזר בן עזריה אומר אחד לשבעים שנה רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים אילו היינו בסנהדרין לא נהרג אדם מעולם רשב"ג אומר אף הן מרבין שופכי דמים בישראל: **גמ'** לפני אותו בית דין הוא דאין סותרין הא לפני בית דין אחר סותרין הא תני סיפא כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו מעידין אנו את איש פלוני שנגמר דינו בבית דין פלוני ופלוני ופלוני עדיו הרי זה נהרג אמר אביי לא קשיא [ה]כאן בארץ ישראל כאן בחוצה לארץ דתניא [ו]רבי יהודה בן דוסתאי[ז] אומר משום רבי שמעון בן שטח [ח]ברח מארץ לחוצה לארץ אין סותרין את דינו מחוצה לארץ לארץ סותרין את דינו מפני זכותה של ארץ ישראל: סנהדרין נוהגת כו': מנא ה"מ דתנו רבנן [א] [ט] והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם[ז] למדנו לסנהדרין שנוהגת בארץ ובחוצה לארץ א"כ מה תלמוד לומר [א] [ב] בשעריך [ח]בשעריך אתה מושיב בתי דינים בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר ובחו"ל אתה מושיב בכל פלך ופלך ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר[ט]: סנהדרין ההורגת וכו': איבעיא להו אחת לשבעים שנה נקראת חבלנית או דלמא אורח ארעא[י] היא תיקו: רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים אילו היינו וכו': היכי הוו עבדי רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו ראיתם טריפה הרג שלם הרג אמר רב אשי אם תמצא לומר שלם הוה דלמא במקום סייף נקב הוה בבועל את הערוה היכי הוו עבדי אביי ורבא דאמרי תרוייהו ראיתם כמכחול בשפופרת ורבנן היכי דיינו כשמואל [יא] דאמר שמואל [יב]במנאפים משיראו כמנאפים:

הדרן עלך ביצד העדים

אלו הן הגולין [יג]ההורג נפש בשגגה [יד]היה מעגל במעגילה ונפלה עליו והרגתו היה משלשל בחבית ונפלה עליו והרגתו היה יורד בסולם ונפל עליו והרגתו[טו] הרי זה גולה אבל אם היה מושך במעגילה ונפלה עליו והרגתו היה דולה בחבית ונפסק החבל ונפלה עליו והרגתו היה

אלו הן הגולין וכו' היה מעגל במעגילה. דימיהן (מז) שהיו הגגים שוין ולא היו משופעים כמו שלנו וכשעושים הגג טוחין אותו בטיט ורוצים להשוות טיח הגג ולוקחין אבן עגולה ארוכה קצת ויש לו ב' שיניים ארוכים ומעגלים אותה על פני כל הגג להשוות' (נמי) והיינו (נמי) מעגילה: **משלשל** בחבית כו'. קצת קשה אמאי לא קאמר ונפסק החבל ונפל עליו כדקתני בסיפא ונראה לומר דנפלה (ט) שנשמטו מידו ולכך לא רצה לומר נפסק דאם כן לא אתיין כרבי דאמר[מב] לקמן (דף ט:) נפסק אינו גולה:

היה יורד בסולם. יש אומרים דתנא לא זו אף זו קתני לא זו מעגל דודאי יש לחייבו גלות דלמה לא מזהר אלא אף משלשל חבית דשפיר מיזהר שלא ישבר חביתו אם נפל והרג חייב ועוד דלא זו אלא אף זו יורד בסולם דטפי מיזהר כדי שלא יפול אם הרג חייב:

פשיטא

במנאפים. מעידין עליהם העדים לחייבן מיתה ומלקות משיסכנו זה על זה כדרך מנאפים וא"ל לעדים שילאו כמכחול בשפופרת דלא הזקיקתן תורה להסתכל כ"כ [שם]. **היה משלשל בחבית.** השפיל. כמו היה משלשל בחבל [שבת ה.].

א ליתיה ללוה לאו בתר ערבא אזיל. מכאן דיש ליזהר בעדי ממון שלא יהו קרובים לא ללוה[מג] ולא לערב:

דלמא במקום סייף נקב הוה. קשה לר"ת דאמרינן פ"ק דחולין (דף יא: ושם) ומפיק ליה מקרא דלא חיישינן להא דאזלינן בתר רובא ואומר ר"ת דודאי (ג) לא חיישינן אלא היה שואל להם (כדי[ד]) שאם (יכחישו זה את זה או[ד]) אמרו דלא ידעינן יבטל העדות מידי דהוה אסייף ואריגן דאי דלא[ב] שיילינן חייב [ו] וזה אומר בסייף וזה אומר באריגן[ג] אין זה נכון אע"ג דבסייף ואריגן כו'[מ] אמרו אין אנו יודעין הרי זה נכון[ו] זה גרוע הואיל ובהרוג גופיה אין יודעים (ג) ומיהו טעם זה אינו מיושב ומאיזה טעם הוא זה דאם לא נשאל להם יהא חייב ואם נשאל ואמרו אין אנו יודעין יהיה פטור ורמיה שהבית מסייף ואריגן אין הגדון דומה לראיה דהתם כל כמה דלא שיילינן להו אין לבדות מהלב שיכחישו זה את זה אבל כשמכחישין בהדיא דומה שקר[ד] שבבר זה אבל רגיל לעלות בדעתו במה הרגו טפי מכליו שחורים או מכליו לבנים[מ] אבל דבר שפירש ר"ת בלא טעם הוא שכשאין שואלים להם ואין אנו יודעים אם טריפה (ד) הוא או שלם נהרג חייב ובשביל שנשאל להם ואמרו אין אנו יודעים יהיה פטור לכן נראה דהא דקאמר לא נהרג אדם מעולם לאו דוקא אלא רוב פעמים לא היה נהרג שעל ידי שהוא מרבה בבדיקות אי אפשר שלא יכחיש אחד מהם (ה) חבירו אבל אין לומר דר' עקיבא לטעמיה דחייש למיעוטא גבי חלב[מ] פוטר (בכורות כ:) דהא לא מצינו שום תנא דחייש למיעוטא טפי מרבי מאיר ואפ"ה מודה (ו) היכא דלא אפשר דלא חיישינן למיעוטא בפ"ק דחולין (דף יא:) והכא היינו דלא אפשר מיהו י"ל דאיכא למיקס עלה דמילתא כגון שהיה קרוס של מוח מגולה ורואו שהיה שלם ובא זה ונקבו והרגו[מט]:

כמכחול בשפופרת. תימה עובד ע"ז ומחלל שבת מאי איכא למימר דהתם לא מצינו למיפטריה והא היכי[מ] קאמר לא היה אדם נהרג (ז) וי"ל דמ"מ קאמר שפיר לא היה אדם נהרג משום דלא שכיחי כולי האי כי אם ברואה ועריות ועוד י"ל דאיכא למימר דאיתם שמחלל אינו טריפה דאם הוא טריפה א"כ אם תזימן לא יהיו חייבין מיתה משום דמצו למימר גברא קטילא בעינן למיקטל והויא ליה עדות שאי אתה יכול להזימה[נ]:

הדרן עלך ביצד העדים

נד א טוש"ע חו"מ סי' לג סעיף טז:
נה ב מיי' פי"ג מהל' סנהדרין הלכה ז:
נו ג מיי' שם פי"ד הל' יד סמג עשין קב:
נז ד מיי' שם הלכה י:
נח ה ו מיי' שם פי"ג הלכה ח:
נט ז מיי' פ"א מהלכות סנהדרין הלכה ב [עיין כ"מ] טוש"מ סימן ח:
ס ח מיי' פ"א מהלכות איסורי ביאה הלכה יט סמג לאוין לד טור ש"ע אה"ע סימן כ סעיף א' בהג"ה [ורב אלפס עוד ביבמות פרק ב (דף ז:) ובב"מ פ"ו (דף קיז:)]:
א טז מיי' פ"ה מהלכות רוצח הלכה ח סמג עשין עה:
ב י מיי' שם פ"ו הלכה יב סמג שם:

רבינו חננאל

סוגיין דשמעתין דעדים הקרובין בין למלוה בין ללוה בין לערב כולן פסולין: מי שנגמר דינו וברח ובא לפני אותו ב"ד אין סותרין את דינו כו'. תניא ברח מארץ לחוצה לארץ אין סותרין את דינו מחוצה לארץ לארץ סותרין את דינו מפני זכותה של ארץ ישראל: מתני' סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ. מנא הני מילי דת"ר והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם למדנו לסנהדרין שנוהגת בארץ ובחוצה לארץ. אם כן מה ת"ל בשעריך. בשעריך אתה מושיב בתי דינין בכל פלך ופלך [ובכל עיר ועיר ובחו"ל אתה מושיב בכל פלך ופלך] ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר. ואסקינן דרבנן בסנהדרין הוו דייני בבועל את הערוה כשמואל דאמר במנאפים כיון שיראו כמנאפין מתחייבין ולא בעינן עד דמסהדי כמכחול בשפופרת. ולית הלכתא כר' טרפון ור' עקיבא דהוו אמרין ראיתם טריפה הרג או שלם הרג וא"ת שלם שמא במקום ההכאה נקב הוה כו': ירושלמי. כתב כל נכסיו לב' בני אדם כאחת והעדים כשרים לזה ופסולים לזה ר' יוחנן אמר מאחר שפסולין לזה פסולין לזה וריש לקיש אמר לא כו':

הדרן עלך
ביצד העדים:

פ"ב ואלו הן הגולין ההורג נפש בשגגה כו' עד

ליקוטי רש"י

והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם. למד שהרא סנהדרין קטנה נוהגת בחולה לארץ כל זמן שנוהגת בארץ ישראל [במדבר לה כט]. בכל שעריך. בכל עיר ועיר [דברים טז יח]. פלך. מדינה [לקמן יב:]. מכחול בשפופרת. קיסם או כגון שמכניסין בשפופרת חלולה שהכחול לתוכה ומוציאין מן הכחול במכחול ומעביר על העין [בבא מציעא צא.].

מסורת הש"ס עם הוספות

מא) סנהדרין מה: גיטין כח: כט., **מב)** [סנהדרין דף יד.], **מג)** [תוספתא סנהדרין פרק ג ע"ש], **מד)** [תוספתא שם], **מה)** ב"מ דף לא., **מו)** [סנהדרין מא.], **מז)** עי' סנהדרין מ., **מח)** סנהדרין מא., **מט)** [וע"ע בתוס' בכורות כא. סד"ה חלב פוטר], **מי)** עי' סנהדרין עח ע"א.

הגהות הב"ח

(מא) גמ' סבר רב פפא למימר. נ"ב הך עובדא קבעה תלמודא הכא משום דשייכא למאי דתני לעיל גמלא אחד מהן קרוב או פסול כו' ותימה אמאי לא קבעה לעיל וי"ל דהך עובדא אתי נמי לקמיה דרבא בהדי הך הנהו לעוזי כו': **(ב)** תוס' ד"ה דלמא וכו' ואומר ר"ת דודאי אי לא שיילינן להו לא חייש' אלא: **(ג)** בא"ד הואיל ובהרוג גופיה אין יודעין לא בעינן מכחישין זה את זה ומיהו טעם זה: **(ד)** בא"ד טרפה הרג או שלם הרג חייב ובשביל שנשאל: **(ה)** בא"ד אחד מהם את חבירו: **(ו)** בא"ד דהיכא דלא אפשר דלא חיישינן למיעוטא כדאיתא פ"ק דחולין: **(ז)** ד"ה כמכחול וכו' נהרג מעולם וי"ל דמ"מ וכו' נהרג מעולם משום וכו' שהמחלל אינו טרפה וכו' א"כ אם הוזמו לא יהיו חייבין: **(מ)** ד"ה אלו הן וכו' בימיהן היו וכו' ארוכה קצת ויש לה בית יד ארוכה ומעגלים אותה על פני כל הגג להשוות הטיח והיינו דקרו לה מעגילה: **(מא)** ד"ה משלשל וכו' דנפלה דרישא שנשמט מידו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ת"ל בכל שעריך כל"ל (וכ"ה בירושלמי):

תורה אור השלם

א) וְהָיוּ אֵלֶּה לָכֶם לְחֻקַּת מִשְׁפָּט לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם:
[במדבר לה, כט]

ב) שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לִשְׁבָטֶיךָ וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם מִשְׁפַּט צֶדֶק:
[דברים טז, יח]

הגהות וציונים

מ] צ"ל הוז. יעב"ץ (גליון) וכ"ה בכת"י: **נ]** ראשונים וכת"י ליתיה: **ג]** כת"י ר' דוסתאי בר' יהודה (וכ"ה בתוספתא) אומר משום ר' שמעון (כמו חולין קכג ע"ב), וכ"מ ביוחסין: **ד]** [צ"ל משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם למדנו כו'] (גליון): **ה]** גי' המאירי אבל בחו"ל אי אתה מושיב בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר, עיי"ש ובריטב"א. וע"ע רמב"ם פ"א מהל' מלכים ה"ב ובנושאי כליו: **ו]** בדפו"י וכת"י או דלמא אורחא היא: **ז]** צ"ל והרגו. יעב"ץ וכ"ה במשניות (גליון) וכ"ה ברש"ש: **ח]** כת"י שיבדקו, וכ"ה בברטנורה: **ט]** צ"ל ולא למלוה ולא לערב (גליון): **י]** רש"ל מ"ז (גליון) ועיי' מהרש"א: **כ]** צ"ל לא (גליון): **ל]** עי' מהרש"ל ורש"א (גליון): **מ]** נדצ"ל כי (באה"מ): **נ]** נדצ"ל לשקר: **ס]** צ"ל אינו פוטר (גליון): **ע]** תוס' יו"ט העתיק והיכי: **פ]** רש"ל גורס כדאמר (גליון):

עין משפט נר מצוה

פשיטא בר קטלא הוא. תימה אימא במזיד ולא התרו בו וי"ל דהא נמי נפקא לן מבלי דעת דאיכא מבלי[ח] דעת[ט] יתירא עוד י"ל דהא נמי פשיטא דלא יגלה דעל כרחך קרא בלא מתכוין איירי מדכתיב והוא לא שונא:

אלא פרט לאומר מותר. וקשה (ג) דגבי חלב וגבי שבת דכתיב בשניהם שגגה וחייבין פרק כלל גדול (שבת דף סח: ושם) בתינוק שנשבה לבין הנכריס וי"ל דשאני הכא דכתיב שגגה יתירא[כ] למעוטי אומר מותר[ל]:

ואשר לא צדה פרט למתכוין לזרוק. בכילד הרגל (ב"ק דף כו: ושם) פירש רש"י (ג) ממעטו ליה ממיתה אבל גלות אית ביה ולא גרעה דא"כ לא הוי כמו אידך לכן גרעה לפרש דפטור (ממיתה[מ]) מגלות כדאמרינן[מ] פרק כילד הרגל (שם ד"ה פרט): **מה** יער שיש לו רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם וכו'. וקשה דמסתמא כמו כן יימא מה יער מקום שעומד שם המזיק ויש[נ] רשות לניזק להיות לשם וא"כ קשה דתנן[מ] הזורק אבן לרשות הרבים הרי הוא גולה ומוקי לה בסותר כתלו שהוא ברשותו והרג הניזק שהוא ברשות הרבים ואמאי גולה והא בעינן מקום שיהא רשות לניזק ולמזיק ושיהא הניזק במקום שהמזיק עומד בו וי"ל דלא יליף מייה מקום ההכאה אלא[נ] שיש רשות לשניהם לעכב במקום ההכאה: **נשמטה**[מ] השליבה (ד). והרגתו השליבה אבל אם הרגו אדם פטור דבעינן דרך ירידה:

ואי בעית אימא הא דאיתלע והא דלא איתלע. ולפי האי איבעית אימא כולי עלמא סברי ירידה היא וקשה א"כ אמאי לא קאמר דכולי עלמא ירידה היא הא דאתלע והא דלא אתלע ועוד קשה כי קאמר מעיקרא דכ"ע עליה היא א"כ קשה ברייתא זו לברייתא דלעיל אם השליך עליו להביא ירידה שהיא צורך עליה ורא"ה לפרש דה"ק דכ"ע דעליה הוי ומיירי במיהדק[נ] ובדלא אתלע ולא מיירי בירידה שהיא צורך לעליה דבהא לא פליגי ברייתא והכא הכי קאמר איבעית אימא הא והא לגלות ומיירי הברייתא שמחייבה בירידה שהיא צורך לעליה:

היינו שליבה מתחתיו תני חדא חייב ותניא אידך פטור מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר ירידה היא ומר סבר עליה היא לא דכ"ע עליה היא ולא קשיא כאן לניזקין כאן לגלות איבעית אימא הא והא [א] לגלות ולא קשיא הא דאתליע הא דלא אתליע ואיבעית אימא הא והא דלא אתליע ולא קשיא הא דמיהדק והא דלא מיהדק: **מתני'** [ט] נשמט הברזל מקתו והרג רבי אומר אינו גולה וחכמים אומרים גולה מן העץ המתבקע רבי אומר גולה וחכמים אומרים [מ]אינו גולה: **גמ'** תניא אמר להם רבי לחכמים וכי נאמר [י] ונשל הברזל מעצו והלא לא נאמר אלא מן העץ ועוד נאמר עץ למטה ונאמר עץ למעלה מה עץ האמור למעלה מן העץ המתבקע אף עץ האמור למטה מן העץ המתבקע אמר רב חייא בר אשי אמר רב ושניהם מקרא אחד דרשו ונשל הברזל מן העץ רבי סבר יש אם למסורת ונישל[מ] כתיב ורבנן סברי יש אם למקרא ונשל קרינן ורבי יש אם למסורת סבירא ליה והאמר עץ למטה. ונשל הברזל מן העץ: ונאמר עץ למעלה. לכרות העץ: יש אם למסורת. כמה שנמסרה כתב של תיבה למשה אנו צריכין לדורשה ולא לפי המקרא כשאתה קורא ונשל אתה מוסיף הברה של אל"ף או של ה"א בין נו"ן לשי"ן ולפי המסורת ונישל כתיב ופירושו נישל שהשיל הברזל מן העץ המתבקע ומצא את רעהו ורבנן סברי יש אם למקרא ונשל קרינן לשון פעל הברזל עצמו נשל מעל עצו: הא

גמ' אמר רבא[ח] גרסינן ולא גרסינן אלא: באומר מותר. סבור שמותר להרוג את ישראל וזהו מזיד שלו: אנוס הוא. והיאך הוא קורהו מזיד: בפתע פרט לקרן זוית. שלשון פתע הוא בסמוך כדמתרגמי' בתכיף פרט לקרן זוית אם היה זה יוצא ממבוי זה ונכנס לזה לפנות לימין או לשמאל וסכינו בידו וזה בא כנגדו בקרן זוית ולא ראהו והרגו: שדחפו בגופו. בלא מתכוין: להביא ירידה שהיא צורך עליה. כגון הרולה להריס ידו בכח וגרזן בידו ומשפיל תחלה את גופו ושוחה לפניו כדי להריס בכח ובהשפלתו הרג בלא תימא הואיל וצורך עליה היא פטור מגלות דהא כתיב ויפל: בלא צדיה. לשון לידוד שלא נתכוין לגדד לגד שני: ואשר לא צדה. שלא נתכוין לזרוק בגדו ובסמוך לו אלא למקום שזרק אבל לא היה יודע שיש שם אדם: פרט למתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע. [א] וכן לזרוק ארבע וזרק שמונה: אף כל שיש לו רשות לניזק בו'. יצאה חצר של בעל הבית: עליה היא או ירידה היא. בתר דידיה אזלינן והוא היה עסוק בעליה או בתר שליבה אזלינן והעולה עליה היה דוחקה ומשפילה כלפי מטה: כבר נגעת בו'. הרי נגעת כאן בירידה שהיא צורך עליה והא רבינן לה לעיל לחיובא: לפניו חייב. הרג לפניו חייב: ה"ג כאן בירידה שלפניו ועליה שלאחריו כאן בעליה שלפניו וירידה שלאחריו כאן בירידה שלפניו ושל אחריו כאן בעליה שלפניו ולאחריו. כל דרך עליה פטור וכל דרך ירידה חייב הלכך הא דתניא לפניו חייב לאחריו פטור בירידה שלפניו ועליה של אחריו השפיל זרועו כדי להריס בכח והריס (ח) מכח לפניו בהשפלתו חייב הרג בעלייתו לאחוריו פטור והא דתניא לאחריו חייב לפניו פטור בעליה שלפניו וירידה שלאחריו כגון המריס ידו בכח עד שהשפילו דרך אחוריו ממעל לכתפיו וחזר והגביהן להכות לפניו הרג בהשפלתו דרך אחוריו חייב הרג בהגבהתו פטור והא דתניא בין לפניו ובין לאחריו חייב בירידה שלפניו או שלאחריו והא דתניא בין לפניו בין לאחריו פטור בעליה שלפניו ושל אחריו: לימא כתנאי. הך בעיא דרבי אבהו: לנזקין. חייב אם לא הרגו אלא הזיקו חייב דלנזקין לא שני לן בין שוגג למזיד בין ירידה לעליה כדאמרינן בב"ק (דף טו:) פצע תחת פצע לחייב על השוגג כמזיד ואונס כרצון: הא דאתליע. חייב שכל שליבה שהתליעה כשדורסין עליה נכפפת היא למטה וירידה היא ואם לא התליעה אין כאן ירידה: הא דמיהדק. אם היתה השליבה מלא[ז] הנקב שהיא תחובה בו ואחוזה יפה יפה אין כאן דרך ירידה ופטור לא מהדק ירידה יש כאן וחייב: **מתני'** מן העץ המתבקע. יצא קיסם וניתז למרחוק והרג: **גמ'** נאמר

היה עולה בסולם ונפל עליו והרגו הרי זה אינו גולה [א]זה הכלל[ח] כל שבדרך ירידתו גולה ושלא בדרך ירידתו אינו גולה: **גמ'** מנא ה"מ אמר שמואל דאמר קרא [א] ויפל עליו וימות עד שיפול דרך נפילה תנו רבנן [ב] בשגגה פרט למזיד [ג] בבלי דעת [ד] פרט למתכוין מזיד פשיטא בר קטלא הוא (אלא) אמר רבא[ח] [ב]אימא פרט לאומר מותר א"ל אביי [ג] אי[ב] אומר מותר אנוס הוא אמר ליה שאני אומר [ד] האומר מותר קרוב למזיד הוא [ג] בבלי דעת [ה] פרט למתכוין מתכוין פשיטא בר קטלא הוא אמר רבה [ג]פרט [ו] למתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם לכותי[ג] והרג את ישראל לנפל והרג בן קיימא ת"ר [ד] אם בפתע [ד]פרט לקרן זוית בלא איבה [ו] [ה]פרט לשונא הדפו [ו]שדחפו בגופו או השליך עליו להביא [ז]ירידה שהיא צורך עליה בלא צדיה [ח]פרט למתכוין לצד זה והלכה לה לצד אחר [ה] ואשר לא צדה [ט] [ט]פרט למתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע [ו] ואשר יבא את רעהו ביער [ז]מה יער רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם אף כל רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם בעא מיניה רבי אבהו מרבי יוחנן היה עולה בסולם ונשמט השליבה[ד] מתחתיו ונפלה והרגה מהו כי האי גוונא עליה היא או ירידה היא א"ל [ב]כבר נגעת בירידה שהיא צורך עליה איתיביה זה הכלל כל שבדרך ירידתו גולה שלא בדרך ירידתו אינו גולה שלא בדרך ירידתו לאיתויי מאי לאו לאיתויי כה"ג וליטעמיך כל שבדרך ירידתו לאיתויי מאי אלא לאיתויי קצב הכא נמי לאיתויי קצב דתניא קצב שהיה מקצב תנא חדא לפניו חייב לאחריו פטור ותניא אידך לאחריו חייב לפניו פטור ותניא אידך בין לפניו בין לאחריו חייב ותניא אידך בין לפניו בין לאחריו פטור ולא קשיא [ל]כאן בירידה שלפניו ועליה שלאחריו כאן בעליה שלפניו וירידה שלאחריו כאן בירידה שלפניו ושל אחריו כאן בעליה שלפניו ושל אחריו לימא כתנאי היה עולה בסולם ונשמטה

[א] גמ' הא והא לגלות נ"ב גירסת הרמב"ם לנזקין ומתורץ בגירסתו קושית התוס' (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' שע"ח ס"ק י' י"א):

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה פרט וכו' וכן לזרוק ארבע וזרק שמונה. נ"ב ל"ל וזרק שתים וכ"ה בסנהדרין דף עז: בלשון התוס' ד"ה סתם. [בגמ' דב"ק כ"ו ב' מבואר כמ"ש רש"י כאן ואל"ל]:

הגהות וציונים

א] צ"ל רבה תוס' בסנהדרין דף סב. רש"ל (גליון): **ב]** "אי" שבוש הדפוס ומיותר (ד"ס): **ג]** צ"ל לנברי (דפו"י): **ד]** רוב דפו"י וכת"י ונשמטה שליבה, כמו להלן: **ה]** בדפו"י ונשל וכ"ה בר"ח, וברש"י דפו"י ולפי המסורת ונשל כתיב, ועי' רש"י קידושין יח ע"ב ד"ה למסורת, ועי' בהג' רב"פ תאומים בילק"מ: **ו]** צ"ל רבה. רש"ל (גליון): **ז]** צ"ל ממלאה (באה"מ, וכ"ה בכת"י): **ח]** צ"ל בבלי (רש"ש, ומראה כהן): **ט]** רש"א מ"ז (גליון): **י]** כדפירשנו בפרק כיצד הרגל. מהר"ם (גליון): **כ]** צ"ל יש (מראה כהן): **ל]** צ"ל מיניה אלא מקום ההכאה שיש (מראה כהן): **מ]** עי' שפ"א דצ"ל ונשמט וקאי לעיל אבעיא דרבי אבהו: **נ]** עי' במהרש"ל ובמהרש"א (גליון):

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פ"ו מהלכות רוצח הלכה יג סמג עשין עה:
ד ב ג ד ה ו מיי' שם הלכה י:
ה ז מיי' שם הלכה יג ולפטור וע' בכ"מ:
ן ח מיי' שם הלכה יד:
ן ט מיי' שם הלכה י:
ח י מיי' שם הלכה יא:
ט כ מיי' שם הלכה יד ולפטור:
י ל מיי' שם הלכה יג ועיין בכסף משנה:
יא מ מיי' שם הלכה טו:

תורה אור השלם

א) אוֹ בְכָל אֶבֶן אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ בְּלֹא רְאוֹת וַיִּפֹּל עָלָיו וַיָּמֹת וְהוּא לֹא אוֹיֵב לוֹ וְלֹא מְבַקֵּשׁ רָעָתוֹ: [במדבר לה, כג]

ב) וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם וְנָס שָׁמָּה רֹצֵחַ מַכֵּה נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה: [במדבר לה, יא] לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר וְלַתּוֹשָׁב בְּתוֹכָם תִּהְיֶינָה שֵׁשׁ הֶעָרִים הָאֵלֶּה לְמִקְלָט לָנוּס שָׁמָּה כָּל מַכֵּה נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה: [במדבר לה, טו]

ג) וְזֶה דְּבַר הָרֹצֵחַ אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה וָחָי אֲשֶׁר יַכֶּה אֶת רֵעֵהוּ בִּבְלִי דַעַת וְהוּא לֹא שֹׂנֵא לוֹ מִתְּמוֹל שִׁלְשֹׁם: [דברים יט, ד]

ד) וְאִם בְּפֶתַע בְּלֹא אֵיבָה הֲדָפוֹ אוֹ הִשְׁלִיךְ עָלָיו כָּל כְּלִי בְּלִי צְדִיָּה: [במדבר לה, כב] [ועי' תוס' סוד"ה אלא]

ה) וַאֲשֶׁר לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים אִנָּה לְיָדוֹ וְשַׂמְתִּי לְךָ מָקוֹם אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה: [שמות כא, יג]

ו) וַאֲשֶׁר יָבֹא אֶת רֵעֵהוּ בַּיַּעַר לַחְטֹב עֵצִים וְנִדְּחָה יָדוֹ בַּגַּרְזֶן לִכְרֹת הָעֵץ וְנָשַׁל הַבַּרְזֶל מִן הָעֵץ וּמָצָא אֶת רֵעֵהוּ וָמֵת הוּא יָנוּס אֶל אַחַת הֶעָרִים הָאֵלֶּה וָחָי: [דברים יט, ה]

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

רבינו חננאל

עד זה הכלל כל שבדרך ירידתו גולה שלא כדרך ירידתו אינו גולה. מנא הני מילי. אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפיל עליו דרך נפילה: **ת"ר בשגגה פרט למזיד.** כלומר אינו גולה. אוקמה רבא דהאי מזיד שאינו גולה באומר מותר שהאומר מותר קרוב למזיד הוא ולא מיכפר ליה בגלות. אבל המזיד בר קטלא הוא. **בבלי דעת** אוקמה רבא פרט למתכוין להרוג בהמה והרג אדם לכותי והרג ישראל לנפלים והרג בן קיימא שאינו גולה: **ת"ר אם בפתע פרט לקרן זוית** דהוה ליה לעיוני. **בלא איבה פרט לשונא.** כלומר הני לא סגי להו בגלות. הדפו שדחפו בגופו. או השליך עליו להביא ירידה שהיא צורך עלייה. בלא צדיה פרט למתכוין לצד זה והלכה לה לצד אחר. ואשר לא צדה פרט למתכוין לזרוק ב' אמות וזרק ד' אמות והיה שם אדם והכהו דלא מיכפר להו בגלות ח) **ואשר יבא את רעהו ביער** מה יער רשות לניזק ולמזיק ליכנס שם אף כל שיש רשות לניזק ולמזיק ליכנס שם דינו הכי. **בעא ר' אבהו מר' יוחנן** היה עולה בסולם ונשמטה שליבה מתחתיו ונפלה והרגה מהו. ופשט ליה דהיא ירידה צורך עלייה. ומותיב ליה הא דתנן כל שלא כדרך ירידתו אינו גולה מאי לאו כי האי גוונא. ופריק ליה לא לעולם כי האי גוונא גולה ומתניתין כעין קצב שהיה מקצב דתנו ביה ד' בבי. **תני חדא לפניו חייב** לאחריו פטור כו' **ופרקינן לא קשיא.** פי' דרך המקצב להעלות הקופיץ מלפניו ולהורידו לאחריו ואח"כ מחזירו ומעלהו מאחריו ומורידו לפניו ומכה בבהמה הא דתני לפניו חייב לאחריו פטור דרך ירידה לפניו חייב. פי' בעת שמחזיר הקופיץ מאחוריו להכות על הבהמה כדי לנתחה שזו היא ירידה ממש ובירידה שלאחריו בהחזרת הקופיץ שהיא כעין עלייה פטור. והא דתניא לאחריו חייב לפניו פטור הוא בהגבהת הקופיץ מלפניו עד שיחזירו לאחריו פטור שהוא דרך עלייה לאחריו חייב שהוא דרך ירידה ג) (ופירשוהו) [ופירשוהו] בתלמוד ארץ ישראל. **א"ר ינאי טבח** שהיה מקצב והכה בין מלמעלה בין מלמטה גולה ואתיא כדמר בר רב הונא ג) טבח שהיה מקצב והכה לפניו למטה גולה. למעלה אינו גולה. לאחריו למעלה גולה. למטה אינו גולה. והא דתני' בין לפניו בין לאחריו חייב בירידה שלפניו ושל אחריו. והא דתניא בין לפניו בין לאחריו פטור בעלייה שלפניו ושל אחריו כאשר כבר פירשנו. [המשך בדף ח.].

חשק שלמה על ר"ח ח) וכן פי' ר"ח בב"ק דף כ"ו ע"ב הובא בחידושי הרשב"א ובשיטה מקובצת שם: ז) וכן נראה מפסק הרמב"ם הל' רוצח פ"ו הי"ג כפירוש ר"ח דלא כרש"י: ג) פירושלמי איתא כיי דמר רב הונא:

מסורת הש"ס עם הוספות

ח) עי' תוס' לקמן ט. ד"ה אמר, **ז)** [לקמן ט:], **ג)** [לקמן ט.], **ד)** [שם.], **ה)** [שם:], **ו)** [עי' תוס' ב"ק כו: ד"ה פרט, ותוספות סנהדרין עז: ד"ה סתם, ותוס' לקמן ט. ד"ה ורב תסדא], **ז)** [עי' תוס' לקמן ח. ד"ה אלא], **ח)** ב"ק כו:, **ט)** [עי' תוספות סנהדרין עז: ד"ה סתם ותוס' ב"ק כו: סד"ה פרט וכו' מה שהניחו בתימה], **י)** דברים ד מב, עי' במהרש"א, **כ)** במדבר לה פסוק יא (או טו), **ל)** [וע"ע בתוס' שבת עב: ד"ה בתומר, ותוספות סנהדרין סב. ד"ה ורבנן], **מ)** לקמן ח ע"א.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ה"ג כאן וכו' והריס בכח הרג לפניו בהשפלתו חייב: **(ב)** תוס' ד"ה אלא וכו' וקשה ומ"ש דגבי וכו' ואיתין כדאיתא פרק כלל גדול: **(ג)** ד"ה ואשר וכו' פרש"י דממעט: **(ד)** ד"ה נשמטה השליבה מתחתיו ונפלה והרגתו השליבה אבל אם נפל האדם והרגו אדם פטור:

גליון הש"ם

גמ' בבלי דעת פרט למתכוין. עי' לקמן דף ט' ע"ב ובתוס' שם ד"ה ול"י: שם מה יער רשות. עי' לקמן דף ח' ע"א:

הגהות הגר"א

[א] גמ' הא והא לגלות נ"ב גירסת הרמב"ם לנזקין ומתורץ בגירסתו קושית התוס' (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' שע"ח ס"ק י' י"א):

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה פרט וכו' וכן לזרוק ארבע וזרק שמונה. נ"ב ל"ל וזרק שתים וכ"ה בסנהדרין דף עז: בלשון התוס' ד"ה סתם. [בגמ' דב"ק כ"ו ב' מבואר כמ"ש רש"י כאן ואל"ל]:

הגהות וציונים

ח] צ"ל רבה תוס' בסנהדרין דף סב. רש"ל (גליון): **ג]** "אי" שבוש הדפוס ומיותר (ד"ס): **ג]** צ"ל לנברי (דפו"י): **ד]** רוב דפו"י וכת"י ונשמטה שליבה, כמו להלן: **ה]** בדפו"י ונשל וכ"ה בר"ח, וברש"י דפו"י ולפי המסורת ונשל כתיב, ועי' רש"י קידושין יח ע"ב ד"ה למסורת, ועי' בהג' רב"פ תאומים בילק"מ: **ו]** צ"ל רבה. רש"ל (גליון): **ז]** צ"ל ממלאה (באה"מ, וכ"ה בכת"י): **ח]** צ"ל בבלי (רש"ש, ומראה כהן): **ט]** רש"א מ"ז (גליון): **י]** כדפירשנו בפרק כיצד הרגל. מהר"ם (גליון): **כ]** צ"ל יש (מראה כהן): **ל]** צ"ל מיניה אלא מקום ההכאה שיש (מראה כהן): **מ]** עי' שפ"א דצ"ל ונשמט וקאי לעיל אבעיא דרבי אבהו: **נ]** עי' במהרש"ל ובמהרש"א (גליון):